

Botanického ústavu se oddělení začalo věnovat výzkumu lučních ekosystémů v pramenných oblastech Českomoravské vysočiny. Navazovalo tak na svůj dřívější výzkumný projekt IBP, kvantitativní strukturní a funkční hodnocení ekosystému nivních luk na jižní Moravě. Výsledky tohoto i mokřadního výzkumu našly uplatnění také v souhrnných knižních publikacích vzešlých z IBP nebo volně na IBP navazujících. Poznatky o podzemních částech sledovaných mokřadních a lučních porostů vděčí za svůj vznik především Karlovi.

Výzkum travinných ekosystémů na Vysočině, od r. 1973 hlavní pracovní náplň ekologického oddělení, tvořil součást projektu Travinný biom v programu UNESCO Člověk a biosféra (MaB). Vzešlo z něj mnoho publikací a několik významných knih. I na nich se svými poznatky o produktivitě, diferenciaci a růstové dynamice podzemních orgánů travin významně podílel Karel se spolupracovníky. Ve druhé polovině 70. let a počátkem 80. let expandoval tento výzkum do tropických savan, luk a pastvin na Kubě. Rovněž tato spolupráce, již se Karel účastnil, přinesla cenné originální poznatky, uveřejněné v četných publikacích.

Od 80. let se hlavním úkolem oddělení stalo hodnocení významu travních porostů vznikajících na imisních holinách nebo v prořídlých lesích poškozených průmyslovými imisemi, obsahujícími tehdy především oxid siřičitý (k tématu vyšel i článek v Živě 2007, 5: 203–205). Výzkumné plochy byly hlavně v Beskydech. V těchto projektech se podařilo prokázat pozitivní vliv travinných porostů na omezení vypla-

vování živin z půdy pod vlivem kyselých depozic. Hlavní výzkumné aktivity tehdy probíhaly na někdy těžko přístupných lokalitách, např. na vrcholcích hor Smrk, Malý Smrk a Kněhyně. Do těchto výšek jsme většinou jezdili ve skupině, již kromě Karla a druhého autora tohoto článku (P. H.) tvořili ještě tři další kolegové, autem Škoda 1203, lidově zvaným „dvanáctsetrojka“.

Z těchto výprav si (P. H.) rád připomínám úsměvnou historku. Když jsem nastoupil ke Karlovi na podzim r. 1993, vyrazili jsme hned po týdnu na mou první pracovní cestu do Beskyd. Počasí už bylo hodně dušičkové. Nejdříve jsme se vydali na Malý Smrk a Smrk (1 276 m n. m.) a poté jsme chtěli pokračovat na níže položenou lokalitu, ca 1 140 m n. m., vzdušnou čarou vzdálenou asi 500 m. Kája zavelel k pěšímu sestupu, odebrání vzorků a odchodu na místo, kam pro nás řidič Zbyněk mezitím dojde. Věděl, že po přejítí jedné cesty se na té druhé musíme dát po vrstevnici doleva. Vyrazili jsme v plné polní, Kája s batohem plným písku na zasypaní vrstevných sond ke zjišťování růstu kořenů, my ostatní s potřebným náradím. Kvůli mlze bylo vidět jen asi na 5 m a scházeli jsme po prudkém srážu. Mínilu jsme jednu cestu a šli a šli. Po nějaké době říkám Kájovi, že jdeme už moc dlouho, ale on ne, že musíme narazit na druhou cestu. Nakonec jsme slezli skoro až do Čeladné a museli se všemi věcmi a v holínkách vylézt zpátky na hledanou lokalitu a z ní potom k autu. Mobily ještě nebyly. Tehdy jsem si řekl, že v té Akademii s Kájou asi půjde nejen o výzkum, ale i o hodně fyzicky náročnou práci a též legraci.

V následujících letech se Karlovy výzkumné projekty zabývaly příčinami a důsledky expanze dlouhostébelných trav do lučních společenstev na jižní Moravě. V návaznosti pak v r. 2006 začala Kájova skupina zkoumat vliv sucha na luční ekosystémy. Podle zahraničního vzoru jsme vyrobili první stříšky redukující srážky o 50 % a zachycenou vodu dodávali variantám simulujícím zvýšené množství srážek. Stříšky jsme postavili v Podyjí u Havraníků, na Vysočině v Kameničkách a v Beskydech na Bílém Kříži. Byl to jeden z prvních tehdejších projektů zabývajících se vlivem sucha v ČR. Na něj navázaly další, řešené i jinými výzkumnými skupinami, které se věnovaly důsledkům globální klimatické změny. Výchozí projekt pokračoval až do r. 2010; vyhodnocováním výsledků a publikováním dalších dat se Karel zabýval až do konce svého vědeckého působení, v němž pokračoval ještě dlouho po oficiálním odchodu do penze, tedy až asi do r. 2019.

Nyní tráví Karel Fiala kvůli pohybovému omezení, ale v plné duševní svěžesti, důchodový čas v brněnském seniorském domově. Odtud se nevzdaluje, ale rád přijímá návštěvy dřívějších kolegů a spolupracovníků a dalších přátel a známých. Nelze-li ho navštívit, tak si rád pohovoří telefonem. Jelikož stále sleduje dění u nás i ve světě a na vše si vytváří vlastní názor, obohatí každé setkání s ním. Přejme našemu milému Kájovi i sobě, aby to tak ještě dlouho zůstalo.

K dalšímu čtení např. Živa 2014, 6: CXLII–CXLIII; 2018, 6: CXLVIII; 2019, 2: XLIX.

Štěpán Svačina

11. purkyňovský seminář na Blatné

V sobotu 23. října 2021 proběhl na zámku Blatná v jižních Čechách tradiční, již 11. seminář Jan Evangelista Purkyně a Blatná, na památku zdejšího pobytu J. E. Purkyně v letech 1812–13, který připomíná pamětní deska odhalená ke 150. výročí jeho narození v r. 1937. Seminář pořádá majitelka zámku baronka Jana Hildprandtová-Germenisová, která setkání stejně jako v předchozích letech i zahájila. Jejího prapradědečka vychovával na zámku J. E. Purkyně a její rodina pak Purkyňovi sponzorovala studia. Program opět připravil prof. Václav Mandys ze 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy. Téma Purkyně a dermatologie bylo přichystáno již pro r. 2020, kdy byl ale seminář pro covidovou pandemii zrušen.

V úvodní přednášce připomněl Lumír Pock (Bioptická laboratoř, s. r. o., Plzeň) Purkyňovy zásluhy o dermatologii. Promítl i titulní stranu Purkyňovy přednášky Pojednání o fyziologickém výzkumu čidla zrakového a soustavy kožní z r. 1823, která byla vstupní (tedy habilitační) přednáškou k jeho přijetí na univerzitu ve Vratislavi. Dále hovořil o zásluhách J. E. Purkyně

o vyšetřování kůže a popis kožních lišt – zasloužil se o vznik dermatoskopie neboli prohlížení kůže za zvětšení lupou a o histologické vyšetřování kůže. V tu dobu nebyla ještě známa dokonalá barvení histologických řezů. L. Pock uvedl celou časovou osu histologických technik vyšetřování kůže od r. 1832 dodnes. Purkyně vyvinul mikrotom na realizaci tenkých řezů, který pak zdokonalil o 30 let později švýcarský anatom Wilhelm His. Fixoval preparáty kyselinou octovou a barvil černidlem, inkoustem, jodovou tinkturou a mořenou barvířskou. Později zavedl lakování preparátů. Stál tedy i u zrodu histologických technik. V další přednášce Ondřeje Kodeta (Dermatovenerologická klinika VFN a 1. LF UK) Od neutrální lišty k melanomu zazněly současné názory o patogenезi melanomu a připomenut byl vztah k Purkyňově popisu histologie a nemocí kůže. Podobně poslední přednáška Petry Cetkovské (Dermatovenerologická klinika Fakultní nemocnice Plzeň) o současných názorech na patogenезi lupénky a nových léčebných postupech upozornila na vztah k Purkyňově výzkumu kůže.

1 Zahájení 11. semináře Jan Evangelista Purkyně a Blatná paní baronkou Janou Hildprandtovou-Germenisovou. Foto Š. Svačina

Letošní Blatná nás přivítala modrou oblohou a podzimně zbarvenými stromy a mnozí účastníci využili hezké počasí k procházce mezi daňky v parku i k návštěvě upravené expozice v zámku zahrnující i část připomínající J. E. Purkyně.